

Ifixor ZIYOEV,
O'zMU tadqiqotchisi

F.f.d O.Tilavov taqrizi asosida

**DAVLAT ORGANLARI VA BIZNES TUZILMALARINING MUNOSABATLARI SIYOSIY TADQIQOT OBYEKTI
SIFATIDA**
Annotatsiya

Ushbu maqola davlat tuzilmalari va biznes tuzilmalari o'rtasidagi murakkab o'zaro munosabatlarni o'rganib chiqadi va ularning siyosiy tadqiqotlardagi ahamiyatini yoritadi. Unda davlat-xususiy sheriklik, lobbichilik, tartibga solish va nazorat kabi bu o'zaro munosabatlarning turli shakllari atroflicha tahlil qilinadi hamda ularning iqtisodiy rivojlanish, siyosatni ishlab chiqish va jamoatchilik bilan aloqalarga ta'siri o'rganiladi. Maqolada turli mamlakatlardagi qiyosiy misollar orqali turli siyosiy va iqtisodiy tizimlar doirasidagi hukumat va biznes munosabatlarining o'ziga xos xususiyatlari aniqlanadi. Shuningdek, u ushbu o'zaro ta'sirlarni o'rganish metodologiyalarini muhokama qiladi va siyosatshunoslik sohasidagi kelajakdagi tadqiqotlar uchun yondashuvlarni taklif qiladi.

Kalit so'zlar: Davlat va biznes munosabatlari, davlat-xususiy sheriklik, lobbichilik, tartibga solish, iqtisodiy rivojlanish, siyosatni ishlab chiqish, siyosatshunoslik, qiyosiy tahlil, jamoatchilik bilan aloqalar, xalqaro misollar.

**ОТНОШЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНОВ И БИЗНЕС-СТРУКТУР КАК ОБЪЕКТ ПОЛИТИЧЕСКОГО
ИССЛЕДОВАНИЯ**

Аннотация

В этой статье рассматриваются сложные взаимодействия между государственными органами и бизнес-структурами, подчеркивая их значимость в политических исследованиях. В ней дается тщательный анализ различных форм этих взаимодействий, таких как государственно-частное партнерство, лоббирование, регулирование и контроль, а также рассматриваются их последствия для экономического развития, разработки политики и связей с общественностью. На основе сравнительных примеров из разных стран в статье определяются уникальные характеристики отношений между правительством и бизнесом в рамках различных политических и экономических систем. В ней также обсуждаются методологии изучения этих взаимодействий и предлагаются подходы для будущих исследований в рамках политической науки.

Ключевые слова: Отношения между правительством и бизнесом, государственно-частное партнерство, лоббирование, регулирование, экономическое развитие, разработка политики, политология, сравнительный анализ, связи с общественностью, международные примеры.

RELATIONS BETWEEN STATE BODIES AND BUSINESS STRUCTURES AS AN OBJECT OF POLITICAL RESEARCH
Annotation

This article delves into the complex interactions between government entities and business structures, highlighting their significance in political research. It provides a thorough analysis of various forms of these interactions, such as public-private partnerships, lobbying, regulation, and control, and examines their implications for economic development, policymaking, and public relations. Through comparative examples from different countries, the article identifies unique characteristics of government-business relationships within diverse political and economic systems. It also discusses methodologies for studying these interactions and suggests approaches for future research within political science.

Key words: Government-business relations, public-private partnerships, lobbying, regulation, economic development, policymaking, political science, comparative analysis, public relations, international examples.

Kirish. Davlat hokimiyati organlari va tadbirkorlik tuzilmalari o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar turli fanlarni, jumladan, siyosatshunoslik, iqtisod, sotsiologiya, huquq va davlat boshqaruvini qamrab olgan ko'p qirrali sohadir. Tadqiqotchilar tadbirkorlik faoliyatiga oid hukumat siyosati va qoidalarini tahlil qiladilar, ularning iqtisodiy rivojlanishga, bozor raqobatiga, innovatsiyalarga va tadbirkorlikka ta'sirini o'rganadilar. Olimlar davlat va biznes o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni tartibga soluvchi institusional asoslarni, jumladan, huquqiy tizimlar, tartibga soluvchi idoralar, ma'muriy tartib-qoidalar, hamkorlikning rasmiy va norasmiy qoidalarini o'rganadilar. Tadqiqotlarda miqdoriy tahlil, sifatli tadqiqotlar, so'rovlar, intervyyular, arxiv tadqiqotlari va yempirik dalillar va nazariy tushunchalarni to'plash uchun aralash usulli yondashuvlarni o'z ichiga olgan turli tadqiqot metodologiyalarini qo'llashga alohida e'tibor qaratiladi.

Umuman olganda, davlat va biznes munosabatlariga oid ilmiy tadqiqotlar siyosatchilar, biznes rahbarlari, fuqarolik jamiyati ishtirokchilari va jamoatchilikni zamonaviy jamiyatlarda boshqaruvning murakkabligi, iqtisodiy rivojlanish va siyosiy dinamika haqida xabardor qilishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu sohadagi bilim va tushunishni rivojlantirish orqali tadqiqotchilar dalillarga asoslangan siyosatni shakllantirishga, yaxshi boshqaruv amaliyotlarini targ'ib qilishga, ijtimoiy

farovonlik va iqtisodiy farovonlikni oshirishga hissa qo'shadilar. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyev o'z nutqida davlat fuqarolik xizmatini ixchamlashtirish borasida quyidagilarni ta'kidlab o'tdi: "Navbatdagi muhim vazifamiz – markaziy idoralarni transformatsiya qilish orqali fuqarolarga xizmat qiladigan ixcham va samarali boshqaruv tizimini yaratishdan iborat. Buning uchun, eng avvalo, vazirlik va idoralarni tashkil etish va tugatishning tartibi, ularni bir-biridan farqlab turadigan mezonlar, tarkibiy tuzilma va shtatlarni belgilashga oid aniq talablar ishlab chiqiladi. Shu asosda bir xil yo'nalishdagi vazifalarni amalga oshirayotgan idoralar optimallashtiriladi"[1].

Tadqiqot metodologiyasi. Davlat organlari va tadbirkorlik tuzilmalari o'rtasidagi munosabatlar siyosiy tadqiqotlarning hal qiluvchi sohasidir. Ushbu dinamikani tushunish siyosatni ishlab chiqish, iqtisodiy rivojlanish va siyosiy barqarorlik haqida tushuncha berishi mumkin. Davlat organlari va tadbirkorlik tuzilmalari o'rtasidagi munosabatlar ko'p qirrali bo'lib, tarixiy, madaniy va iqtisodiy sharoitlarga qarab sezilarli darajada farqlanadi. Ushbu o'zaro ta'sirlar siyosatni ishlab chiqish va siyosiy barqarorlikka ta'sir qiladi va bu munosabatlarning nuanslarini siyosiy tadqiqotlarda tushunish muhimligini ta'kidlaydi.

Davlat hokimiyati va xo'jalik tuzilmalari o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish metodologiyasi turli yondashuvlar va nazariy asoslarni o'z ichiga oladi. Bunga ushbu munosabatlarning dinamikasi, mexanizmlari va siyosatni ishlab chiqish va iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini tushunish kiradi. Davlat organlari va biznes tuzilmalari o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish bo'yicha tadqiqot metodologiyalari nizolarni hal qilish, tematik tahlil, kognitiv modellash, investitsiya asoslari va sinergik yondashuvlarga qaratilgan nazariy yondashuvlar va amaliy tahlillarni o'z ichiga oladi. Ushbu metodologiyalar iqtisodiy va siyosiy natijalarni yaxshilash uchun o'zaro munosabatlarni tushunish va optimallashtirishga yordam beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Davlat organlari va tadbirkorlik tuzilmalari o'rtasidagi munosabatlar siyosiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishi hisoblanadi. Ushbu adabiyot sharhi ushbu dinamikani turli nazariy va amaliy nuqtai nazardan o'rganadigan turli tadqiqotlar tahlilini taqdim etadi.

Keys tadqiqotlari va siyosiy nazariya: Lowi (1964) biznes munosabatlari va strategiyalarining davlat siyosatiga qanday ta'sir qilishiga e'tibor qaratib, amaliy tadqiqotlar orqali siyosiy munosabatlar tahlilini taqdim etadi. Ushbu tadqiqot biznes va siyosat o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni tushunish uchun qat'iy xulq-atvor tadqiqot usullarining muhimligini ta'kidlaydi (Lowi, 1964).

Ishbilarmonlik siyosiy faoliyatining samaradorligi: Keim va Baysinger (1988) siyosiy qarorlarga ta'sir qilish uchun biznes harakatlarining samaradorligiga ta'sir qiluvchi sharoitlarni o'rganadilar. Ular siyosiy iqtisod va strategik menejmentga oid adabiyotlarni siyosiy qarorlarni qabul qilish jarayonlaridagi raqobatbardosh fikrlarni ta'kidlash uchun birlashtiradi (Keim va Baysinger, 1988).

Ta'lim muhiti va davlat va biznes o'zaro munosabatlari: Lylova va Ignatskaya (2017) Rossiyadagi davlat organlari, biznes va ta'lim muassasalari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarga e'tibor qaratadi. Ular uzluksiz kasbiy ta'lim dasturlari orqali ijtimoiy boshqaruv bo'yicha raqobatbardosh mutaxassislarini tayyorlash uchun samarali yondashuvlarni taklif qiladilar (Lylova & Ignatskaya, 2017).

Ilk demokratik davlatlarda siyosiy-ma'muriy munosabatlar: Fetescu (2019) dastlabki demokratik rejimlarga ega bo'lgan mamlakatlardagi siyosiy-ma'muriy munosabatlarni o'rganadi, davlat boshqaruvining turli modellarini va ularning boshqaruvga ta'sirini tahlil qiladi (Fetescu, 2019).

Davlat boshqaruvi va siyosat nazariyasi: Zacka (2022) siyosiy nazariya doirasida davlat boshqaruvining qayta kashf etilishini muhokama qiladi, qonuniylik, axloqiy agentlik va byurokratik boshqaruvni tushunish uchun zarur bo'lgan kontseptual asoslarni ta'kidlaydi (Zacka, 2022).

Davlat siyosati tadqiqoti: Brace va Jewett (1995) turli kontekstlarda siyosiy xatti-harakatlar va siyosat natijalarini baholash uchun qiyosiy analitik yondashuvlar zarurligini ta'kidlab, davlat siyosati tadqiqotlari holatini ko'rib chiqadi (Brace va Jewett, 1995).

Davlatdan tashqari siyosiy kuch: Rose va Miller (1992) iqtisodiy va ijtimoiy hayotni boshqarish uchun siyosiy va boshqa hokimiyat organlari o'rtasidagi ittifoqlarga e'tibor qaratib, davlat chegarasidan tashqariga chiqadigan siyosiy hokimiyatni tahlil qilish yondashuvini ta'kidlaydilar (Rose & Miller, 1992).

Davlat organlari va tadbirkorlik tuzilmalari o'rtasidagi munosabatlarga oid adabiyotlar keng ko'lamli metodologiya va nazariy istiqbollarni o'z ichiga oladi. Asosiy mavzular orasida siyosiy faoliyat samaradorligi, tarixiy va qiyosiy tahlillar, davlat boshqaruvining roli, siyosiy va iqtisodiy o'zaro munosabatlarning rivojlanib borayotgan tabiati kiradi. Ushbu tadqiqotlar davlat va biznes munosabatlarning murakkabliklari va ularning siyosat va boshqaruvga ta'siri haqida qimmatli tushunchalarni beradi.

Tahlil va natijalar. Davlat organlari va biznes tuzilmalari o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish siyosatshunoslik, iqtisod va tegishli sohalaridagi turli nazariy asoslarga tayanadi. Jumladan, siyosiy iqtisod siyosiy va iqtisodiy tizimlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni tushunish uchun asos yaratadi. U siyosiy institutlar va jarayonlarning iqtisodiy natijalarga va aksincha qanday ta'sir qilishini o'rganadi. Bu nuqtai nazar davlat organlari va biznes tuzilmalari o'rtasidagi munosabatlarni shakllantirishda

hokimiyat, manfaatlar va institutlarning rolini ko'rsatadi. Shu boisdan ham Y.V.Korablin "Biznesning zamonaviy siyosiy jarayonda ishtirok yetish texnologiyalarini ko'rib chiqish ham ushbu ishtirokning biznes tuzilmalarini rivojlantirish uchun oqibatlar nuqtai nazaridan ham, siyosiy boshqaruv va siyosiy boshqaruvni optimallashtirish uchun ham ilmiy va ayniqsa amaliy ahamiyatga ega. Shu munosabat bilan, lobbichilik faoliyati, axborot sohasida ishlash, ommaviy axborot vositalari bilan o'zaro aloqalar, PR xizmatlarini tashkil yetish va boshqalar kabi biznes tomonidan qo'llaniladigan texnologiyalarni o'rganish maqsadga muvofiqdir"[2] deb ta'kidlaydi.

J. P. Bonardi, G. L. Xolbern va Berg, R. G. Vandenberg bozor bo'lmagan strategiyaning samaradorligini AQSH yelektr xizmatlaridan olingan dalillar asosida tadqiq qiladilar. Mualliflar AQSHning yelektr yenergiyasi sanoati ma'lumotlaridan foydalangan holda samarali bozor bo'lmagan strategiyalar va firma rentabelligi o'rtasida ijobiy bog'liqlik borligini aniqladilar[6].

Institusional nazariyalarda siyosiy va iqtisodiy tizimlarda xatti-harakatlar va natijalarni shakllantirishda rasmiy va norasmiy institutlarning rolini o'rganadi. "Siyosiy subyektlarga nisbatan biznes tuzilmalarining obro'sini shakllantirish tamoyillari va usullaridan foydalanish imkoniyatlari belgilandi. Aniqlanishicha, biznesdagi menejment tamoyillari, asosan, siyosiy subyektlarning obro'sini shakllantirish strategiyasiga (siyosiy tovarlar iste'molchisiga ye'tibor qaratish, monitoring natijalari, byudjet faoliyati va boshqalar) prognoz qilinishi mumkin"[9].

Siyosatshunoslar davlat organlarining davlat siyosatini qanday shakllantirishi, qabul qilishlari va amalga oshirishlarini tadqiq qilishlari muhim ahamiyatga ega. Bu siyosat kun tartibini shakllantiruvchi omillarni, siyosatni shakllantirishda manfaatdor guruhlari va siyosiy partiyalarning rolini, hukumat institutlari doirasida qaror qabul qilish jarayonlarini, siyosatni amalga oshirish va baholashni o'z ichiga oladi.

Piter Gourevichning qiyosiy tadqiqoti davlatlar va davlat organlarining iqtisodiy inqirozlariga qanday munosabatda bo'lishini tahlil qiladi. U inqirozni boshqarish strategiyalari va natijalarini shakllantirishda siyosiy institutlar, manfaatlar guruhlari va siyosiy meroslarning rolini o'rganadi. Kitob qiyin paytlarda siyosat, iqtisod va boshqaruv o'rtasidagi o'zaro ta'sirga urg'u beradi. Ular zamonaviy jamiyatlarda boshqaruv, byurokratiya va siyosatni ishlab chiqishning murakkabliklarini tushunish uchun nazariy asoslar, yempirik tushunchalar va metodologik yondashuvlarni taklif yetadi[24].

Davlat daromadlarini jamiyatda taqsimlash jarayoni iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishga katta e'tibor beradi. Davlat, bu jarayonlarni samarali boshqarish uchun qonunchilik va huquqiy hujjatlarni o'z ichiga olgan vositalardan foydalanadi. Bu vositalar, ishlab chiqarish va bank qonunchiligini, tarif va bojxona mexanizmlarini, mehnat qonunchiligini va ekologik standartlarni o'z ichiga oladi.

Xulosa. Davlat o'z vazifalarini turli ta'sir usullaridan foydalangan holda amalga oshiradi. Usullar turli mezonlarga ko'ra tasniflanadi. To'g'ridan-to'g'ri va bilvosita ta'sir qilishning turli usullari mavjud. To'g'ridan-to'g'ri ta'sir qilish usullari xo'jalik yurituvchi subyektlarni mustaqil iqtisodiy tanlashga emas, balki davlat tomonidan tartibga solishga asoslangan qarorlar qabul qilishga majbur qiladi. Masalan, soliqlar miqdori, amortizatsiya ajratmalari miqdori va davlat investitsiyalarining byudjet tartiblari. To'g'ridan-to'g'ri usullar ko'pincha iqtisodiy natijalarga tez erishish tufayli yuqori samarali hisoblanadi. Ammo ularning kamchiliklari ham bor. Ular nafaqat davlat chora-tadbirlari bevosita maqsadli bo'lgan bozor agentlariga, balki bozor munosabatlari orqali ular bilan bog'liq bo'lgan subyektlarga ham ta'sir qiladi. Boshqacha qilib aytganda, bevosita usullar bozor jarayonlarining tabiiy rivojlanishini buzadi. Bilvosita ta'sir qilish usullari faqat mustaqil tanlov qilishda iqtisodiy munosabatlar subyektlari iqtisodiy siyosat maqsadlariga mos keladigan variantlarni afzal ko'rishlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Bunday usullarga, masalan, dasturlash, bozor sektorini iqtisodiy axborot bilan ta'minlash kiradi. Bilvosita usullarning kamchiliklari - bu davlat choralar ko'rish, iqtisodiyotning ularga munosabat bildirishi va iqtisodiy natijalarning real o'zgarishi o'rtasidagi ma'lum vaqt oralig'idan iborat.

Davlat tomonidan tartibga solish usullari ma'muriy va iqtisodiy tartiblarga qarashli tasniflanadi. Ma'muriy usullar, taqiqlash, ruxsat berish, majburlash usullariga asoslangan huquqiy infratuzilmanni ta'minlash bilan bog'liq harakatlarga oid bo'lib, maqsadi bozor iqtisodiyoti sharoitida qoidalarni o'rnatishdir. Bu usullar iqtisodiy agentlar uchun qat'iy nazoratni talab qiladi.

Iqtisodiy usullar esa erkinligini cheklamaydi va ba'zida uning kengayishiga yordam beradi. Masalan, davlat o'z qarz majburiyatlari uchun foiz stavkasini o'zgartirishi yoki qimmatli qog'ozlarni sotib olish yoki sotish huquqini o'z ichiga oladi. Ayrim holatlarda, iqtisodiy va ma'muriy usullarni qat'iy ajratish kerak, chunki ularning xususiyatlarini o'z ichiga oladi.

ADABIYOTLAR

1. Янги сайланган Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг лавозимга киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталари қўшма мажлисидаги нутқи // <https://president.uz/uz/lists/view/4743>
2. Кораблин Ю.В. Политика и бизнес в современной России: особенности взаимодействия : автореферат дис. ... кандидата политических наук. - Москва, 1999. - 27 с.
3. Кораблин Ю.В. Политика и бизнес в современной России: особенности взаимодействия : автореферат дис. ... кандидата политических наук. - Москва, 1999. - 27 с.
4. Corporate Political Strategy Formulation: A Model of Approach, Participation and Strategy Decisions. *Academy of Management Review*, 24, 825-842.
5. <https://fbaum.unc.edu/books/basic/basicinterests.htm>
6. <https://pir.fiu.edu/people/faculty-a-z/tatiana-kostadinova1/tatiana-kostadinova.html>;
https://www.researchgate.net/publication/361061805_Political_Corruption_in_Eastern_Europe_Politics_After_Communist
7. https://www.researchgate.net/publication/315363167_NONMARKET_STRATEGY_PERFORMANCE_EVIDENCE_FROM_US_ELECTRIC_UTILITIES
8. https://eprints.lse.ac.uk/2308/1/The_Political_Economy_of_Government_Responsiveness_Theory_and_Evidence_from_India.pdf
9. Харламов И.Г. Формирование репутации в политике и бизнесе: сравнительный анализ : автореферат дис. ... кандидата политических наук. - Москва, 2009. - 21 с.
10. Кораблин Ю.В. Политика и бизнес в современной России: особенности взаимодействия : автореферат дис. ... кандидата политических наук. - Москва, 1999. - 27 с.
11. Дмитриева Е.А. Особенности лоббирования корпоративных интересов в органах государственной власти современной России : 1993-2005 гг. : диссертация ... кандидата политических наук. - Москва, 2005. - 191 с.
12. Еремина Д.А. Государственная политика как фактор формирования социальной ответственности бизнеса в современной России : автореферат дис. ... кандидата политических наук. - Санкт-Петербург, 2012. - 21 с.
13. Харламов И.Г. Формирование репутации в политике и бизнесе: сравнительный анализ : автореферат дис. ... кандидата политических наук. - Москва, 2009. - 21 с.
14. <https://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/27373/1/171.Peters%2C%20B.%20Guy..pdf>
15. *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*. By MANCUR OLSON, JR. (New York: Schocken Books, 1968. Pp. x, 176.; http://commres.net/wiki/_media/olson.pdf
16. *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. Michael Lipsky. New York: Russell Sage Foundation, 2010. Pp. xviii, 244.
17. Peter V. Marsden; *Institutions and Organizations*. By W. Richard Scott. Sage Publications, 1995. xvi+178 pp.
18. Еремина Д.А. Государственная политика как фактор формирования социальной ответственности бизнеса в современной России : автореферат дис. ... кандидата политических наук. - Санкт-Петербург, 2012. - 21 с.
19. Харламов И.Г. Формирование репутации в политике и бизнесе: сравнительный анализ : автореферат дис. ... кандидата политических наук. - Москва, 2009. - 21 с.
20. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараккиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон Фармони, /<https://lex.uz/uz/docs/5841063>.
21. Тухлиев Н.Т., Таксанов А. Национальная экономическая модель Узбекистана. - Т.: Ўқитувчи, 2000. – С.9
22. Аристотель. Политика. [пер. с древнегреческого С.А. Жебелева, М.Л. Гаспарова]. – Москва: АСТ: Астрель, 2012. – 393 с.
23. Котлер Ф. Основы маркетинга: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 2000. –с.168.
24. *Politics in Hard Times: Comparative Responses To International Economic Crises*. By Peter Gourevitch. Cornell University Press, 1986, 267 p.